

EWA FICEK

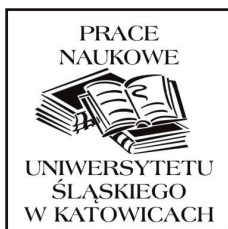
PORADNIK

MODEL GATUNKOWY
I JEGO TEKSTOWE AKTUALIZACJE

Poradnik

**Model gatunkowy
i jego tekstowe aktualizacje**

NR 3038

Ewa Ficek

Poradnik

Model gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje

Redaktor serii: Językoznawstwo Polonistyczne
Bożena Witosz

Recenzent
Ewa Malinowska

Spis treści

Wprowadzenie	7
Cel i założenia metodologiczne pracy	9
Charakterystyka tekstów źródłowych	13

Część pierwsza

Perspektywa badawcza i metodologiczne podstawy opisu

Rozdział pierwszy

Ogólnoteoretyczne konteksty analiz	17
Podstawowe założenia lingwistycznej teorii gatunków mowy	17
Wybrane aspekty zasad kategoryzacji	25
Kategoryzacja „klasyczna”	25
Kategoryzacja w oparciu o prototyp a koncepcja podobieństwa rodzinnego	28

Rozdział drugi

Aparat pojęciowy	37
Gatunek jako model (wzorzec) tekstu	37
Gatunek a/i tekst	42

Część druga

Charakterystyka genologiczna poradnika

Rozdział pierwszy

Wokół nazwy gatunku	53
Czym był/jest poradnik?	53
Pojęcie, cele i znaczenie poradnictwa	57

Rozdział drugi

Miejsce poradnika na typologicznej mapie gatunków	61
---	----

Poradnik a style funkcjonalne polszczyzny	61
Tekst poradnika na tle wybranych gatunków użytkowych	68
Typologia form poradnikowych	76
Rozdział trzeci	
Poradnik – gatunek złożony	79
Rada i porada jako gatunki mowy	79
Typy gatunków dyrektywnych	79
Rada a/i porada w ujęciu modelowym	85
Radzenie i doradzanie w praktyce językowej	90
Od (po)razy do poradnika	93
Rozdział czwarty	
Składniki modelu gatunkowego poradnika	99
Komponent pragmatyczny	99
Funkcja, potencjał illokucyjny i prymarne zastosowania komunikacyjne	99
Obraz nadawcy jako udzielającego (po)rad	100
Profil odbiorcy, czyli przyjmującego (po)razy	103
Relacje nadawczo-odbiorcze	105
Komponent strukturalny	114
Strategiczne pozycje tekstowe	114
Schemat kompozycyjny i jego możliwe warianty	118
Typograficzno-ikoniczny wymiar tekstu	120
Komponent poznawczy	121
Tematyka oraz sposoby jej prezentowania	121
Podmiotowy punkt widzenia, perspektywa i składniki obrazu świata	124
Komponent aksjologiczny	127
Komponent stylistyczny	130
Rozdział piąty	
Rekonstrukcja pola gatunkowego poradnika	137
Jądro gatunkowe	137
Poradnikowe peryferie i „gry intergatunkowe”	140
Rozdział szósty	
Od modelu do jego tekstowej aktualizacji	145
Tekstowe aktualizacje (proto)typowe	146
Tekstowe aktualizacje nie(proto)typowe	152
Struktury adaptacyjne	152
Struktury parodystyczne	163
W stronę form nieporadnikowych	169
Zakończenie	171
Bibliografia	177
Summary	197
Резюме	198

Wprowadzenie

Współczesny odbiorca ma dostęp do przebogatej oferty rynku książki. Nawet pobieżny przegląd materiałów promocyjnych pozwala stwierdzić, iż wydawcy prześcigają się w wypełnianiu przestrzeni dotąd niezagospodarowanych, ale potencjalnie atrakcyjnych. Publikacjami, które cieszą się ogromnym zainteresowaniem nie od dziś i w szczególnie sposób zaspokajają potrzeby szerokich kręgów czytelniczych, są – obok informatorów, przewodników, instrukcji obsługi oraz innych „dzieł klasyfikacji użytkowej” (Balcerzan, 1999: 366) – poradniki¹. Z założenia przekazują one wskazówki praktyczne, tj. oparte na doświadczeniu i możliwe do wykorzystania na co dzień. Odpowiadają na autentyczne lub tylko przewidywane pytania tych czytelników, którzy z jakichś powodów nie mogą bądź nie chcą skorzystać z bezpośredniej pomocy fachowców.

Oprócz publikacji podpowiadających, jak radzić sobie: z depresją, z mężem, z dziećmi, wreszcie z samym sobą, na półkach księgarskich mnożą się kieszonkowe samouczki zarządzania, podręczniki skutecznej komunikacji, książki uczące przyjemnego odchudzania albo przetrwania w pełnym niebezpieczeństwie świecie, w końcu nowoczesne poradniki intymne czy komputerowe. Obserwowany rozkwit literatury poradnikowej można tłumaczyć rozmaicie. Niebagatelne znaczenie ma z pewnością doświadczany współcześnie klimat cywilizacyjnego i mentalnego zwrotu. Wydaje się, iż mieszkańcy bardziej rozwiniętych gospodarczo regionów świata jeszcze nigdy nie byli równie bezpieczni i razem nigdy wcześniej nie odczuwali tak wielkiego zagrożenia – wygląda to tak,

¹ Zgodnie z ustaleniami Instytutu Kultury i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej (raport z 2002 roku referuję za: Skudrzyk, 2005: 56), poradniki i wydawnictwa encyklopedyczne stanowią 9% wszystkich czytanych książek; wyżej na liście najchętniej czytanych lektur znajdują się: podręczniki szkolne (27%), literatura dziecięco-młodzieżowa (15%), powieści sensacyjne i kryminalne (14%), *science fiction*, *fantasy*, horrory (11%), literatura fachowa (10%). Udział poradników wśród wszystkich książek kupowanych wynosi z kolei 10%; więcej sprzedaje się tylko: podręczników szkolnych (36%), wydawnictw encyklopedycznych (26%), literatury fachowej (13%) i dziecięco-młodzieżowej (11%).

jakby niebezpieczeństwa piętrzyły się wprost proporcjonalnie do zabezpieczeń (Jastrun, 1999: 68). Z drugiej strony, osiąganie coraz to wyższej jakości życia wymaga ciągłego rozwiązywania różnorodnych problemów, a także poszukiwania „punktów orientacyjnych” (Zierkiewicz, Drabik-Podgórna, red., 2010: 7–9). W konsekwencji ustawicznie poszerzają się zakresy udzielanych porad oraz dziedziny, w których poszukuje się pomocy. Dokonuje się również transformacja samego poradnictwa – zmiana jego celów, organizacji oraz treści. Przywołajmy stanowisko Heina Rettera:

W społeczeństwie, którego struktura ciągle się różnicuje i którego wiedza wciąż rośnie, gwałtownie wzrasta zapotrzebowanie na orientację i pomoc. Potrzeby te zwiększają się również dlatego, że orientacje życiowe i wartości, które dawniej były reprezentowane przez tradycyjne instytucje (religia, państwo, obyczajowość, zwyczaj) i przyjmowane bez kwestionowania, dzisiaj utraciły znaczenie, a ludzie coraz częściej sami wybierają formy swego współżycia.

Retter, 2005: 296

W Polsce prawdziwą „eksplozję poradnictwa/doradztwa” (Kargulowa, 1996: 102) wyznaczyła cezura roku 1989. Zmiany polityczne, ekonomiczne i kulturowe, jakie zaszły w państwie, manifestowały się m.in. liberalizacją wzorców społecznych regulujących życie obywateli oraz przejmowaniem obcych norm komunikacji publicznej. „Demokratyzacja” środków masowego przekazu, otwarcie się naszego kraju na kulturę angloamerykańską spowodowały istotne zmiany w świadomości Polaków, zrodziły potrzebę publicznego odkrywania prawdy i poruszania wszystkich tematów – zwłaszcza tych, które otoczone były dotąd aurą obyczajowego tabu (np. Kargulowa, 1996: 100–101; Skudrzyk, 2005: 24–37; Fabijański, Ficek, 2004; 2003: 353; 2006).

Jak próbowałam udowodnić, fenomen literatury poradniczej² należy wiązać ze swoistym paradoksem cywilizacyjnym przełomu stuleci. Pisze np. Tomasz Jastrun (1999: 68): „Im bardziej próbujemy uprościć świat, tym bardziej się on komplikuje, im bardziej go wyjaśniamy, tym bardziej on się nam ściemnia”. Myliłby się jednak ktoś, kto by przypuszczał, że zapotrzebowanie na tego typu teksty pojawiło się dopiero niedawno. Dość powiedzieć, że wspomniane formy (te same, lecz, oczywiście, nie takie same) funkcjonowały dużo wcześniej, choć dziś dopiero – ze względu na różnorodność ich tekstowych kształtów, jak też należne im miejsce w przestrzeni dyskursywnej – zwracają uwagę tak odbiorców, jak tekstologów.

² W odniesieniu do wymienionych form, konstytuujących nurt „komunikacji instruktażowej” oraz „piśmiennictwa opiekuńczego”, Edward Balcerzan (1999: 366–367) stosuje także określenie: „kompedia wiedzy aktywnej”.

Cel i założenia metodologiczne pracy

Poradnik pozostawał dotychczas na marginesie refleksji naukowej i nie doczekał się wyczerpującego omówienia genologicznego, choć inne gatunki (literackie oraz nieliterackie) stały się obiektem wielu opracowań. Potrzebę poddania go wnikliwym analizom lingwistycznym postulowano już niejednokrotnie (np. Wojtak, 1994; por. też Żarski, Staniów, red., 2010), jednakże w literaturze przedmiotu nadal brakuje monograficznej pozycji poświęconej temu osobliwemu bytowi, obejmującemu swą nazwą gatunkową zarówno publikacje prasowe, książkowe, jak i audycje radiowe czy telewizyjne.

Wybór poradnika jako przedmiotu badań jest więc całkowicie uzasadniony. Na moją decyzję wywarły wpływ zarówno obserwacje wcześniej odnotowanych faktów społeczno-kulturowych, jak i lektura teoretyczna, wskazująca na metodologiczne przeobrażenia współczesnej lingwistyki, w szczególności ożywienie w zakresie badań genologii lingwistycznej, pragmatyki, semantyki i stylistyki, wiążące się ze wzrostem zainteresowania problematyką komunikacji międzyludzkiej.

Inspirację udokumentowanych tu wysiłków analitycznych stanowi – jak w przypadku każdej niemal współczesnej pracy lingwistycznej, podejmującej zagadnienia genologiczne – koncepcja gatunków mowy Michaiła Bachtina (1986), ugruntowująca mnie w przekonaniu, iż: „Największą wartość jako »naturalne« uporządkowanie tekstów ma systematyzacja gatunkowa” (Gajda, 1991a: 71).

Niniejsza rozprawa włącza się więc w nurt badań zainicjowanych – z jednej strony – Bachtinowską tezą o determinacji gatunkowej całego uniwersum mowy, z drugiej – poszukiwaniami Anny Wierzbickiej (1973; 1983; 1999). W analizach odnoszę się równocześnie do teorii aktów mowy stworzonej przez Johna L. Austina (1993), a rozwijanej później przez Johna R. Searle’a (1987), choć z niektórych jej aspektów świadomie rezygnuję. W rozważaniach dotyczących gatunkowej charakterystyki poradnika nawiązuję do wcześniejszych prac o charakterze monograficznym¹, zarazem przedstawiam, jak sędzę, nowe rozwiązania.

¹ Wystarczy tu przywołać następujące pozycje: Witosz, 1997; Żmigrodzka, 1997; Kita, 1998; Makuchowska, 1998; Rejter, 2000; Wyrwas, 2002; Bogdanowska, 2003; Żar-

Ostateczny metodologiczny kształt opracowania wyrasta z przyjętego dla potrzeb opisu zaplecza teoretycznego, uzupełniającego koncepcje Bachtina i Wierzbickiej teorią podobieństwa rodzinnego Ludwiga Wittgensteina oraz teorią prototypów w rozumieniu Eleonory Rosch, koncepcją radialnego modelu kategorii George'a Lakoffa oraz teorią zbiorów rozmytych Askera L. Zadeha². Świadectwa lektury poradników upoważniają do wysunięcia hipotezy, iż dla rekonstrukcji modelu poradnika szczególnie uzasadnione będzie wykorzystanie kategoryzacji prototypowej, która: umożliwi objęcie kategoryzacją zbioru jednostek niejednorodnych, dopuszcza stosowanie kryteriów sytuowanych na różnych płaszczyznach tekstu (strukturalnej, pragmatycznej, semantycznej i stylistycznej), odpowiada zróżnicowanym realizacjom gatunkowym (zob. Witosz, 2001a; 2001c).

Moją intencją było nadanie omawianemu tu projektowi wymiaru interdyscyplinarnego; współczesna genologia otwiera się przecież na różne dyscypliny. Poza teorią prototypów, która powstała na gruncie psychologii rozwojowej i operuje tzw. kategoriami naturalnymi, w rozważaniach wykorzystuję ustalenia poradoznawstwa, odwołującego się do dorobku niektórych nauk społecznych (psychologii, socjologii i pedagogiki). Na szczególną uwagę – w tym polemikę – zasługują przede wszystkim konstatacje Edyty Zierkiewicz. Autorka opracowania *Poradnik – oferta wirtualnej pomocy?* nawiązuje m.in. do badań nad czytelnictwem, korzysta z interesujących interpretacji literatury poradnikowej, poszukuje też specyficznych cech poradnikowego tekstu i gatunku³. Poczynione obserwacje, choć wypracowane przez przedstawicielkę dyscypliny niefilologicznej, w wielu miejscach korespondują z moimi.

Główna hipoteza badawcza mojej pracy opiera się na przeświadczeniu o niepewnym statusie dyskursywnym poradnika jako polimorficznej (a być może także „pasożytującej”) formy wypowiedzi, cechującej się rozmytymi, rozciągliwymi ramami demarkacyjnymi. Złożony charakter gatunku oraz przyjęta perspektywa poznawcza nakładają kolejne wymogi, dotyczące sposobu dalszego postępowania. Podstawowa metoda rozprawy polega więc na zbudowaniu teoretycznego modelu poradnika i porównywaniu go z konkretnymi faktami językowymi, a następnie na oddzielaniu elementów (proto)typowych, decydujących o identyfikacji gatunkowej, od elementów zmiennych, warunkowanych kontekstowo.

ski, 2008; Przyklenk, 2009; Dunin-Dudkowska, 2010; a także prace poświęcone charakterystyce gatunków urzędowych, prasowych i innych: Malinowska, 2001; Wojtak, 2004a; Loewe, 2007.

² Por. Wittgenstein, 2004; Rosch, 1973; 1975; 1977; Lakoff, 1987; Zadeh, 1965. Zob. też Tabakowska, 1995 lub Witosz, 2005.

³ Rozdziały tej rozprawy poświęcone zostały następującym zagadnieniom: pierwszy: *Piśmiennictwo poradnikowe w badaniach naukowych*; drugi: *Specyfika poradnikowego „gatunku”*; trzeci: *Bezpośrednia relacja poradnicza jako model dla relacji zapośredniczonej poradnikiem*; czwarty: *Autoryzacja poradników jako doradcy*; piąty: *Czytelniczy poradników jako radzący się* (Zierkiewicz, 2004).

Cele projektu przedstawiają się następująco: po pierwsze, wypracowanie hipotetycznego modelu gatunkowego poradnika na bazie jego rozmaitych realizacji tekstowych; po drugie, uzasadnienie postulowanej „wielostylowości”, „wielofunkcyjności”, a także „wielotekstowości” jego konkretnych egzemplarzy⁴; po trzecie, wytyczenie dróg ewolucji badanej formy wypowiedzi.

Modelowanie gatunku na współczesnym etapie jego rozwoju upoważnia do pominięcia zmian ewolucyjnych, jakim on uprzednio podlegał⁵. Zobrazowanie wcześniej obowiązującego modelu gatunkowego, choć intrygujące poznawczo, zdecydowanie przekracza moje możliwości, ponieważ wymagałoby uzupełnienia bazy materiałowej o poradniki minionych epok. W badaniach należałoby również pamiętać o istnieniu podgatunków historycznych z uwagi na to, że końcowe stadia ewolucji są często bardzo dalekie od stadium początkowego (Wilkoń, 2003b: 255–256). Nie zamierzam zatem badać „dynamiki rozwojowej” (Gajda, 2001a) poradnika, zaś „uwikłanie historyczne” prezentowanych tu analiz traktuję jako punkt odniesienia dla zrozumienia i opisanie stanu współczesnego (por. np. Rejter, 2004: 254).

Praca składa się z dwóch, wzajemnie dopełniających się, segmentów – teoretycznego i analitycznego. Część zatytułowana *Perspektywa badawcza i metodologiczne podstawy opisu* obejmuje dwa rozdziały. W pierwszym z nich (*Ogólno-teoretyczne konteksty analiz*) przedstawiam ogólny zarys rozważań, które z kolei odnoszą się do podstawowych założeń lingwistycznej teorii gatunków mowy, a także do wybranych aspektów dwu tradycji kategoryzacji: „klasycznej” i nowszej, wykorzystującej m.in. teorię prototypów i koncepcję podobieństwa rodzinnego. W rozdziale drugim (*Aparat pojęciowy*) dokonuję niezbędnych z punktu widzenia rozprawy uzgodnień terminologicznych – definiuję gatunek jako model (wzorzec) tekstu, charakteryzuję pojęcie tekstu oraz dyskursu, opatruję komentarzem relację łączącą pojęcia „gatunek” i „tekst”.

Kolejną część, noszącą tytuł *Charakterystyka genologiczna poradnika*, otwiera rozdział *Wokół nazwy gatunku*. W rozdziale tym próbuję ustalić, czym była badana forma niegdyś, a czym jest dzisiaj. Staram się także udzielić odpowiedzi na pytanie o naturę i cele poradnictwa – sferę aktywności człowieka, która wiąże się z udzielaniem (po)rad. Rozdział drugi dotyczy usytuowania poradnika na „typologicznej mapie gatunków”. Mój tok rozumowania nie prowadzi zatem od pojedynczego typu tekstu do odnalezienia przysługującego mu miejsca

⁴ Por. sugestie Marii Wojtak (1994), Romualdy Piętkowej i Bożeny Witosz (1994) czy Stanisława Gajdy (1999a; 2001a).

⁵ Należy wyjaśnić, że perspektywa diachroniczna pozwala lepiej zrozumieć „ujawniający się dopiero w historycznych przemianach stosunek stałych i zmiennych elementów struktury”. Przy czym „historyczna ciągłość gatunku” nie musi polegać na mechanicznym odtwarzaniu elementów konstytutywnych (Jauss, 1973; za: Hempfer, 1979: 286). Tezę o historyczności gatunku rozwijają ponadto Michał Głowiński (1983), Ireneusz Opacki (1999) czy Stanisław Gajda (1993a).

w logosferze, wręcz odwrotnie (por. Zaśko-Zielińska, 2002: 19). Zmiana planu obserwacji nie jest przypadkowa. Aby zrealizować zamierzone cele, poddawaną badaniom formę sytuacji w pierwszej kolejności na tle stylów funkcjonalnych, wybranych gatunków użytkowych i wreszcie: w obrębie najbliższej rodziny form poradnikowych. Ustalenia dalszych części rozprawy pozwalają przedstawić poradnik jako strukturę skomplikowaną, bliską radzie i poradzcie (rozdział trzeci: *Poradnik – gatunek złożony*), jak również wyeksponować istotne komponenty jego modelu gatunkowego: pragmatyczny, strukturalny, poznawczy, aksjologiczny, stylistyczny (por. rozdział czwarty: *Składniki modelu gatunkowego poradnika*). Inne zadanie spełnia rozdział piąty pt. *Rekonstrukcja pola gatunkowego poradnika*. Obiektami szczególnie zainteresowania są tutaj: z jednej strony jądro gatunkowe, z drugiej zaś – sfera zjawisk, jakie nazwałam „grami intergatunkowymi”, przeobrażającymi poradnikowe peryferie. W ostatnim rozdziale pracy (*Od modelu do jego tekstowej aktualizacji*) zebrano analizy materiału tekstowego, który został uporządkowany w trzy grupy: a) tekstowych aktualizacji (proto)typowych, b) tekstowych aktualizacji nie(proto)typowych, c) form pośrednich lub zgoła nieporadnikowych.

Wnikliwa obserwacja rzeczywistości tekstowej winna doprowadzić do wskazania (oraz wyjaśnienia) zarejestrowanych prawidłowości, a także do sformułowania wniosków natury ogólnej.

Charakterystyka tekstów źródłowych

Wybór tekstów źródłowych jest często dla badacza zabiegiem trudnym i niejednokrotnie dyskusyjnym (por. Węglińska, 1998: 6). Niełatwe zadanie stoi także przed tym, kto próbuje porządkować niebywale rozrośnięty obszar form poradnikowych. Wydaje się, że najpoważniejsze problemy badawcze wiążą się z bogactwem przestrzeni zagospodarowanej przez teksty poradników, bowiem na rynku – nie tylko wydawniczym, lecz także medialnym – występuje dziś ogromna liczba, często efemerycznych, okazów.

Oglądowi próbuję poddać zbiór tekstów raczej jednolity pod względem źródłowym. W centrum obserwacji znajdują się przede wszystkim wypowiedzi utrwalone w piśmie – odrębne publikacje książkowe, dla których kontekstem porównawczym staną się z kolei byty nieautonomiczne: porady prasowe, kalendarzowe itp. W tle pojawią się dodatkowo formy mówione: (po)radę związane z codzienną praktyką językową, wypowiedzi występujące w mniej lub bardziej oficjalnych sytuacjach komunikacyjnych – zarejestrowane lub zasłyszane.

Troska o większą wyrazistość projektowanych dociekań sprawiła, że ostatecznie w polu mojego zainteresowania nie znalazły się poradniki radiowe, telewizyjne lub internetowe, a także multimedialne programy o profilu poradnikowym, upowszechniane na kasetach wideo bądź dyskach CD-ROM itp. Ponieważ praca przyjmuje perspektywę synchroniczną i nie jest pomyślana jako historia form poradnikowych, nie przywołuję w niej również poradników dawnych (historycznych).

Ścisłą bazę obserwacji tworzy zbiór tekstów poradnikowych, którym autor lub wydawca przypisał taką właśnie identyfikację gatunkową, oraz grupa publikacji, które nie są poradnikami w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale mogą być tak postrzegane (w każdym razie ich tekstowa interpretacja wymaga przywołania wzorca gatunkowego poradnika). Mam tu na myśli formy paraliterackie, parodie tworzone przez znanych pisarzy, a także żartobliwe, bazujące na konwencji gatunku i dlatego warte odnotowania, publikacje „na opak”, wreszcie książkowe zapisy autentycznych rozmów z osobami, które uchodzą za cenione w jakiejś dziedzinie autorytety.

Analizą objęłam głównie pozycje najnowsze (rodzime i tłumaczone¹), te, które ukazały się po roku 1989, zaś uwzględniona tu podgrupa poradników wydanych wcześniej stanowić ma w zamyśle niezbywalny punkt odniesienia późniejszych konstatacji. Na swoisty „korpus materiałowy” rozprawy składają się publikacje reprezentujące rozmaite (najbardziej rozpoznawane, cieszące się największą poczytnością) serie wydawnicze, takie jak np.: „101 Praktycznych Porad”, „Poradnik Doskonały”, „Nauka X w Weekend”, „Twoje Prawo”, „Porada bez Wizyty”, „To, Co Najważniejsze”.

Tekstów przykładowych szukałam w obrębie dziedzin „obsługujących” różne przestrzenie ludzkiej aktywności (medycyna, prawo, ekonomia, technika, psychologia, edukacja, obyczaje itd.). Za dodatkowe kryterium uwzględniane przy doborze materiału uznałam więc – obok czasu publikacji – także zróżnicowaną tematykę oraz formę językową konkretnych przykładów, realizujących odmienne strategie komunikacyjne.

Zebrany przeze mnie materiał nie ma, w moim odczuciu, charakteru czysto egzemplifikacyjnego² – wszak współdecyduje on o ostatecznym kształcie stawianych przeze mnie tez. Jego wewnętrzna różnorodność jest konsekwencją założenia, że można dążyć do zbudowania modelu określonego gatunku, „szukając jego konstytutywnych cech w różnorodnych realizacjach konkretnych okazów” (Witosz, 1997: 12).

¹ Duża część literatury poradnikowej to teksty tłumaczone z języka angielskiego, niemieckiego czy francuskiego. Jeśli to możliwe, zestawiam określony typ poradnika tłumaczonego z jego polskim odpowiednikiem, nie jest natomiast moim zamiarem wprowadzanie wyraźnych podziałów materiału egzemplifikacyjnego, które wiązałyby się z językiem pierwowzoru. Do podobieństw i różnic między poradnikami rodzimymi i tłumaczonymi powrócę w zakończeniu pracy.

² W zilustrowaniu stawianych przeze mnie hipotez pomagają przywoływane na bieżąco przykłady. Jeśli to konieczne, wskazuję szerszy kontekst pojawienia się tych wypowiedzi. Warto również podkreślić, że w niektórych miejscach pracy (por. chociażby uwagi dotyczące tytułu poradnika czy jego odbiorcy) sięgnęłam po egzemplifikacje nieujęte w bibliografii podmiotu, omawiane przez interpretatorów poradnictwa bądź związane z różnego rodzaju kwerendami.

Ewa Ficek

**A guide book
A genre model and its textual updates**

Summary

The author of the book deals with the issue of the genre nature of a guide book. Making use of the findings reached by linguistic genology, she looked at above all modern (native and translated) guide books, as well as, indirectly, pieces of advice connected with a day-to-day language practice, press and calendar advice, etc. The main research method consisted in building a genre model and comparing it with particular texts. As a result, the (proto)typical elements determining the genre identification of a given update were differentiated from variable and contextually-conditioned ones.

The choice of such a cognitively attractive topic of the thesis was influenced by, first of all, a belief in a considerable role of counseling, and, secondly, an uncertain discursive status of a guide book – an extremely expansive, polymorphic and transgressive form of expression that has not been discussed in a linguistic monographic book so far. The results of the analyses in question may, hence, be of interest to all those interested in a genre interpretation of functional texts, as well as the issues related to counseling and giving advice.

Эва Фицек

Справочник Жанровая модель и ее текстовые актуализации

Резюме

В настоящей книге поднимается проблема жанровых показателей справочника. Используя инструментарий лингвистической генристики, автор прежде всего анализирует современные справочники, изданные в виде книг (польские и переводные), а также – в определенной степени – советы, связанные с повседневной языковой практикой, советы и рекомендации в прессе, в календарях и т.п. Основной исследовательский метод заключался в создании модели текста, а также в ее сравнении с конкретными текстами. В итоге удалось отделить (прото)типические элементы, предопределяющие жанровую идентичность данной актуализации, от варьирующихся элементов, обусловленных контекстом.

На выбор такой интересной в познавательном плане темы исследования повлияли следующие факторы: во-первых, убеждение об огромном значении справочников; во-вторых, неустойчивый дискурсивный статус справочника – необычайно экспансивной, полиморфной и трансгрессивной формы высказывания, которая не дождалась до сих пор монографической языковедческой разработки. Результаты проведенного анализа могут по-прежнему привлечь тех, кто занимается жанровой интерпретацией прикладных текстов, а также вопросами, связанными с действиями советования и консультирования.

Redaktor **Magdalena Białek**

Projektant okładki **Paulina Dubiel**

Redaktor techniczny **Barbara Arenhövel**

Korektor **Mirosława Żłobińska**

Lamanie **Marek Zagniński**

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-2175-2 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-021-1 (wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 12,5. Ark. wyd. 16,0.
Papier offset. kl. III, 90 g. Cena 22 zł (+VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

